

Dış Politik Olaylarda Siyasal Liderlik Stillерinin Medyada İnşası Üzerine Bir Analiz Denemesi: Vladimir Putin-Volodimir Zelenski Örneği

An Attempt to Analyse Political Leadership Styles in Foreign Political Events: The Case of Vladimir Putin and Volodymyr Zelenskyy

Araştırma Makalesi / Research Article

**Sorumlu yazar/
Corresponding author:**
Yavuz Bayram

ORCID:
0000-0001-7350-6027

Geliş tarihi/Received:
22.10.2022

**Son revizyon teslimi/Last
revision received:**
27.11.2022

Kabul tarihi/Accepted:
28.11.2022

Yayın tarihi/Published:
10.12.2022

Atıf/Citation:
Bayram, Y. (2022). Dış politik olaylarda siyasal liderlik stillerinin medyada inşası üzerine bir analiz denemesi: Vladimir Putin-Volodimir Zelenski örneği. *İletişim ve Diplomasi*, 9, 73-95.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1193135

Yavuz BAYRAM¹

ÖZ

Lider, insanların bir arada yaşadığı siyasal, toplumsal yapılarda ortaya çıkar. Liderlik vasfının nasıl kazanıldığı sorusu bilim dünyasının uzun zamandır tartıştığı bir konudur. Doğuştan gelen kimi yetenekler liderlik için önemli bir şarttır fakat şartların olağanüstülüğü çerçevesinde sıradan insanlar lider özellikleri sergileyebilirler. Lider, insanların topluluk hâlinde yaşadığı yerlerde kendi grubunun diğer bireylerine yol gösteren, yöneticilik yapan ve sorunlarına çözüm üreten kişidir. Lider, yerel bir kanaat önderi olabileceği gibi, bir işletmede çalışanlara yöneticilik yapan kişi ya da bir siyasal organizasyonun tepesindeki isim de olabilir. Bu noktadan bakıldığında lider, çeşitli toplumsal, siyasal, ekonomik ve sınıfsal yapılanmaların ihtiyaç duyduğunda ya da kendiliğinden ortaya çıkan bir kavramdır. Lider, liderlik kavramları siyaset, işletme, hukuk, sosyoloji gibi çok farklı bilimsel disiplinlerce araştırma konusu yapılmıştır. Yapılan çalışma ise bu iki kavrama iletişim disiplini açısından bakma girişimidir. Bu amaçla Rusya - Ukrayna savaşında çatışan tarafların liderleri olan Vladimir Putin ile Volodimir Zelenski'nin Türkiye'de yayınlanan ana akım yazılı basında liderlik stillerinin nasıl temsil edildiği nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma 23 Şubat-2 Mart 2022 tarihleri arasında yayınlanan gazetelerle sınırlandırılmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'deki yaygın yazılı basında Rus lider Putin'in otoriter, savaş yanlısı, şahin ve karizmatik bir lider olarak, Ukrayna lideri Zelenski'nin ise karizmatik, barış yanlısı, demokrat ve idealist bir lider olarak haberleştirilip yansıtıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

¹ Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Trabzon, Türkiye, yaba@trabzon.edu.tr

Anahtar kelimeler: Lider, liderlik stilleri, dış politika, ulusal gazeteler, nitel içerik analizi

ABSTRACT

Leaders emerge in political social structures where people cohabit. The question of how to achieve leadership has long been debated in the scientific community. Some innate talents are necessary for leadership, but under extreme conditions, ordinary people can exhibit leadership qualities. A leader is a person who guides the other members of his group in places where people live in groups, acts as a manager and produces solutions to their problems. A local opinion leader, a company manager, or the head of a political organisation can all be considered leaders. According to this viewpoint, a leader is a concept that is either required by various social, political, economic, and class groups or emerges spontaneously. Leader and leadership concepts have been researched by many different scientific disciplines such as politics, business, law and sociology. The study attempts to assess these two concepts in terms of communication discipline. To that end, qualitative content analysis was used to analyse how the leadership styles of Vladimir Putin and Volodymyr Zelenskyy, the leaders of the conflicting parties in the Russia-Ukraine war, were depicted in the mainstream print media published in Türkiye. The study is limited to the newspapers published between February 23 and March 2, 2022. The study came to the conclusion that while Russian leader Putin was reported and reflected as an authoritarian, pro-war, hawk and charismatic leader in the widespread print media in Türkiye, Ukrainian leader Zelenskyy was portrayed as a charismatic, peace-loving, democrat and idealistic leader.

Keywords: Leader, leadership styles, foreign policy, national newspapers, qualitative content analysis

EXTENDED ABSTRACT

The concepts of leader and leadership have attracted the attention of the scientific world for a long time. A leader can stand out among the group's other members in almost any setting where life exists, both because of his talent and various power attributes. From the perspective of human societies, it can be accepted that every human society has required the guidance of a leader since the pre-civilization period, and the leader plays a vital role in maintaining social balance. The content of the leader concept in modern societies has undergone a significant change in the last century. In pre-nation-state times, the leader was the person who was at the top of the monarchical structure, which held administrative and religious power, and often tried to strike a balance between the two. After the formation of today's nation states, the content of leader concept has changed in parallel with the rise of political democracy. In today's democratic systems, the leader has emerged as the person who is the head of a politi-

cal party and who governs the country on behalf of his nation as a result of democratic elections. What is meant by the term “leader” is closely related to the field in which it is defined. However, from any point of view, it is necessary to determine that the leader differs from other group members with his managerial functions where human communities exist. Apart from this, one might say that the leader leads other group members by a combination of his own abilities and powers granted to him by the system. With Max Weber’s leader typology, the notion of leadership has been brought to life, despite the fact that it has been a topic of scientific study in political science for some time. On the basis of traditional-legal and charismatic leader types, it is known that Weber conducted in-depth analyses of how societies were governed. After Weber’s systematic leader analysis, social scientists from other disciplines attempted to identify leader typologies. In contemporary political science, several scientific disciplines, such as sociology, business administration, and foreign policy, present diverse perspectives to the concept of leadership. In terms of foreign policy, which is one of the primary concerns of this study, it is widely understood that the leader plays a significant role in the decision-making process, along with other elements that contribute to the maturation of decisions. The studies conducted by Margaret Hermann in the late 1990s, in particular, provide key insights for how different types of leaders make foreign policy decisions. Today, it appears challenging to describe how decisions about foreign policy are made based solely on bureaucratic structure or the personality of the leader. Global political balances vary depending on a variety of factors. Civil society, the media, politics, and the peoples of nation states are no longer the same as they were during the Cold War. As a result, numerous additional considerations became involved in the maturation of the leader’s decisions. Some of these elements include international and national media. Faced with the power of the traditional press from the past and the growing effectiveness of social media, it is now crucial for leaders to effectively manage the information flow process. Aside from this, the manner in which the media portrays a leader’s leadership qualities is a significant consideration, particularly in crisis situations. Using the foreign policy literature, this research seeks to determine how the leadership qualities of political leaders during international policy crises are portrayed in traditional communication media such as newspapers. In accordance with the leadership typologies adopted from foreign policy analysts such as Hermann and Kissinger, qualitative content analysis was applied to news stories and columns on both sides of the Ukraine-Russia war for this purpose. The sample contained news stories and columns from the Sabah, Hürriyet, and Milliyet newspapers of the Turkish national press. It was attempted in this sample to determine how Russian President Vladimir Putin and Ukrainian President Volodymyr Zelenskyy’s leadership abilities are portrayed. Some conclusions were made as a result of this study, which used the qualitative content analysis technique. Accordingly, as expected in the working hypotheses, Russian leader Putin was portrayed as a Falcon/Authoritarian/Pro-War/Charismatic leader in news stories and columns. On the other hand, Ukrainian

leader Zelenskyy was portrayed as a Charismatic/Peaceful/Democratic leader in the Turkish national press, supporting the hypotheses of the study. It has been discovered that Putin is portrayed in news stories and articles as a leader who is both feared and admired for his mysterious nature, whereas Zelenskyy is seen as a legitimate and democratic leader who defends his country.

Giriş

İnsanoğlu bir arada yaşamaya başladığından bugüne kendisi için rehberlik edecek, zor zamanlarında doğru yolu gösterecek bir lider arayışı içerisinde olmuştur. Bu arayışın yazıya dökülmüş hâlini Platon'un Devlet'inde, Nizamülmülk'ün Siyasetname-si'nde ya da Niccolo Machiavelli'nin Prens'inde görmek mümkündür. Siyasetin kurum-sallaşmaya başlaması ile düşünürler farklı lider tipleri arasında ayrıma gitmiş, liderlerin liderlik vasıflarının sonuçlarının ne olduğu üzerinde siyaset felsefesi yapmaya başlamışlardır. Ünlü Alman sosyolog Max Weber 'geleneksel', 'yasal' ve 'karizmatik' lider ti-polojisi ile siyaset kurumunun Batı Avrupa'da ortaya koyduğu liderlik biçimlerini göz-lemleyerek bir ayrıma gitmiştir. Bilimsel açıdan lider ve liderlik biçimlerinin geniş bir yelpazede farklı bilimsel alanların araştırma konusu yapıldığı bir gerçektir. Örneğin yö-netim bilimi, üretim ve dağıtım süreçlerinde, kurumsal örgütlenmede liderin ve liderlik vasıflarının verimliliği nasıl etkilediği ile ilgiliyken eğitim bilimleri, eğitim ortamlarında liderin varlığının eğitim kalitesi üzerindeki etkileri ile ilgilenmiştir. Sosyoloji, toplumsal örgütlenmede liderin önemi üzerinde durmuş, siyaset bilimi ise toplumların idaresi açısından lider kavramına yaklaşmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi tarihten ayrılarak müstakil bir bilim dalı olma yolunda hızla ilerleyen uluslararası ilişkiler bilimi ise liderin ve liderlik tiplerinin dış politika kararlarının oluşumunda oynadığı rol üzerine odaklanmıştır. Bu çalışma bir dış politika olayında liderlik biçimlerinin medyanın ha-ber ve köşe yazısı içeriklerinde nasıl ortaya konulduğunu araştırma çabasıdır. Çalışma kapsamında Türkiye'de ana akım yazılı basında Rusya ve Ukrayna liderlerinin liderlik stillerinin nasıl inşa edildiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla çalışmada ilk olarak lider ve liderlik kavramları incelenmiş, sonra mevcut liderlik tipolojileri üzerinde durula-rak dış politika açısından liderin ne anlama geldiği ele alınmıştır. Son olarak da örnek çalışmalar ele alınıp yöntem ortaya konulmuş ve elde edilen bulgular analiz edilmiştir.

Lider ve Liderlik Kavramları

Lider, bir toplulukta diğerlerini sevk ve idare etme becerisi ile diğerlerinden ayrılan kişi olarak tanımlanabilir. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğe göre lider ilk olarak 'yöne-timde gücü ve yetkisi olan kimse, önder, şef' anlamına gelmektedir. İkinci olarak da 'bir partinin veya bir kuruluşun en üst düzeyde yönetimiyle görevli kimse' son olarak da 'bir yarışmada başta bulunan takım veya yarışmacı' anlamına gelmektedir. Aynı sözlükte liderlik ise 'liderin görevi' ve 'lider olma durumu' olarak tanımlanmıştır (1998, s. 1464).

Cambridge İngilizce sözlükte lider öncelikle insanlar üzerinde kontrolü elinde bulunduranı açıklayacak şekilde 'Grup, ülke veya durumu kontrol altında tutan kimse' olarak tanımlanmış, sonra bir yarışma veya rekabette önde gidene atıfla 'insanların içinde bulunduğu bir durumda veya yarışta kazanan kişi veya şey' şeklinde tanımlanmıştır (Cambridge Sözlük).

Liderlik etmek (lead), liderlik (leadership) ve lider (leader) kelimelerinin 'yol ya da yön' anlamına gelen 'lead' kelimesinden türediğini ifade eden Adair bu kelimenin kullanımının daha da genişletilerek 'seyahat etmek' veya 'gitmek' anlamlarına gelen 'leaden' fiilini türettiğini ifade etmiştir. (2005, s. 66'dan aktaran Zel, 2006, s. 109). Eraslan da liderlik (leadership) kelimesinin kökenin İngilizce 'lead' kelimesi olduğunu, kelimenin İngilizce karşılığının 'yön göstermek, yol göstermek, kılavuzluk etmek, öncülük etme, rehberlik yapma' anlamlarına geldiğini, ifade etmiştir (2004).

Lider kavramının ve liderlik etmenin çok eski dönemlerden bu yana toplumsal yaşamda var olduğunu akademik anlamda ise 14. yüzyıldan bu yana incelendiğini, son iki yüzyılda ise üzerinde daha yoğun çalışıldığını ifade etmek gerekir (Stogdill, 1974, s. 3'ten aktaran Zel, 2006, s. 109). Konfiçyüs, Platon, Machiavelli gibi pek çok düşünürün liderliği tanımlama çabası içerisinde olduklarını, hatta liderliği kuramsal bir şekilde anlatmaya çalıştıklarını ifade eden Stogdill (1974) kavrama duyulan bu ilgiden yola çıkarak liderliği tanımlayan kişi sayısı kadar farklı liderlik tanımı yapmanın mümkün olduğunu ifade etmiştir (Özkan, 2016, s. 617). Bu tanımlamaların lider ve liderlik kavramlarını kendi perspektifleriyle yaptıkları görülmektedir. Örneğin Nuri Bilgin (2003) grup dinamikleri içerisinde iletişim becerileri daha iyi olanın lider olarak tanımlanabileceği görüşündedir (s. 218);

...yaygın anlamında çevresindeki kişilerin davranış ve tutumlarını etkileyen kişi olarak tanımlanabilir... Grup dinamiklerinin oluşumunda etkin bir rol oynayan lider, grup içinde güç ve otoritenin dağılımında ve yapılanışında anahtar bir rol oynamaktadır. Lider konumunda bulunan birey, kişisel özelliklerinin, davranış tarzlarının, izlediği stratejilerin ve liderlik koşullarının uygun olup olmamasına bağlı olarak grubun amaçlarının gerçekleşmesinde etkili veya etkisiz olmaktadır.

Közleme, otorite kurma becerisine dikkat çekerek liderin toplu hâlde yaşayan insanların olduğu her yerde düzeni sağlamak adına ortaya çıktığını ve birtakım kabiliyetleri ile sivrildiğini ifade etmiştir (2013, s. 241). Eraslan da liderin başarılı bir iletişimci olduğunu tespit ederek, liderlik sürecinin lideri takip edenlerin gönüllü rızasına dayandığını, grubun özelliklerine göre liderin grubu harekete geçirme kabiliyetleri olduğunu düşünmektedir. Ona göre liderin grup üzerindeki gücü nasıl ve ne şekilde kullanacağı grubun özellikleriyle bağlantılı olup, işçilerden oluşan bir gruba akademisyenlerden oluşan bir gruba aynı tarzda liderlik yapmak mümkün değildir (2004). Lider kavramına örgütlü yapılar açısından bakan tanımlamalar da bulunmaktadır.

Örneğin Özsalmalı (2005) liderin, örgütün amaçlarını gerçekleştirmek için insanları etkileyen, yönlendiren ve örgütte eş güdümü sağlayan bireyler olduğunu ifade etmiştir (s. 137). Özetle lider ve liderlik kavramları tarihsel süreç içerisinde öncelikle temel vasıfları gözlenerek tanımlanmış, insan topluluklarının küçük kabile ya da klanlardan örgütlü yapılara evrilmesi sonucunda toplumsal grupları yönetmenin daha da karmaşıklaşması ile liderliğe ihtiyaç duyanların beklentileri doğrultusunda farklı tanımlamalara da gidilmiştir. Özkan, liderliğin insanoğlunun ilk zamanlarında tarısal bir lütuf olarak görüldüğünü, dolayısıyla bu dönemde liderin özellikleri üzerine yoğunlaşıldığını ifade etmektedir. Daha sonraları ise liderliğin geliştirilebilir taraflarının fark edilmesiyle yapılan tanımlamalarda liderliğin duruma göre farklılık gösteren bir olgu olarak ele alınıp tanımlanmaya başlanıldığını ifade etmiştir. Ona göre sonuç olarak 'liderliğe ilişkin paradigmatik değişimler ve modern yaklaşımın durumsallık ilkesi doğrultusunda lider farklı özellikler ile tanımlanmış ve lidere farklı sıfatlar yakıştırılmıştır' (2016, ss. 616-617).

Liderliği Sınıflandırma Çabaları ve Dış Politika Açısından Liderlik

Farklı çalışma alanları, liderliğin nasıl sınıflandırılması gerektiği konusunda farklı açıklamalar ortaya koymuştur. Lideri siyasetin ve sosyolojinin bir konusu olarak gören ünlü Alman düşünür Max Weber'in yapmış olduğu lider tipolojisi birçok çalışmaya da ilham kaynağı olmuştur. Weber (1947) lider çeşitlerinin toplumda var olan meşru otorite tiplerini gözlemleyerek ortaya koymuştur. Bunlar 'geleneksel', 'yasal' ve 'karizmatik' lider tipleridir. Ona göre bir toplulukta emir verme gücü akılcı kurallardan oluşuyor ve bu kurallar herkes için kapsayıcıysa burada 'yasal' bir otorite söz konusudur. Weber'e göre ikinci otorite tipi ise 'geleneksel' otoritedir. Bu otoriteyi kullanan lider ise geleneksel tip lider olmaktadır. Bu otorite meşruluğunu geleneklerden alır. Weber'in ortaya koyduğu son otorite tipi ise 'karizmatik' otoritedir. Weber karizmatik otoriteyi "bir kişinin kutsallığına ya da kahramanlık gücüne veya örnek alınacak niteliklerine ve bu kişi tarafından yaratılan düzene diğer kişilerin (halkın) tam bir teslimiyet içinde bağlanmaları sonucunda ortaya çıkan otorite tipi" şeklinde tanımlamıştır. Ona göre bu otorite tipi geleneklere karşıt gelişebileceği gibi önemli olan liderin sihir, kahramanlık ya da olağanüstü yetenekleriyle birlikte karizmaya sahip olduğuna dair takipçileri arasında inanç uyandırmasıdır (Weber 1947'den aktaran San, 1971, ss. 68-71).

Çok farklı bilim dalları açısından farklı sınıflandırmalar yapılmış olup, bu araştırmanın temel ilgi alanını oluşturduğu için dış politikada liderlik türleri üzerinde durmakla yetinilecektir. Dış politika kararları ülkelerin liderleri ya da karar alıcı örgütlerin yönetsel yapıları doğrultusunda şekillenmektedir. Günümüzde ülkelerin demokratik idare tarzını benimsemeleri ölçüsünde alınacak olan dış politika kararında etkili olacak kişi ya da gruplar ortaya çıkmaktadır. Karar alınacak dış politika konusunun nite-

likleri dışında olağan durumlarda yönetsel yapının başında bulunan insanın siyasi değerlerinden bürokratik yapının pazarlık gücüne kadar pek çok faktör dış politika kararını şekillendirebilmektedir. Dış politika açısından karar alma, karşılaşılan bir dış politika sorunu ya da durumu ile ilgili mevcut alternatifler arasından en iyisini çözüm olarak seçerek hayata geçirmektir. Karar alma pozisyonundaki karar verici açısından iş biraz karmaşıktır. Kararın aciliyeti dışında karar organlarının ve bu organların başında bulunan kişi ya da kişilerin yapısı karar üzerinde etkili olmaktadır. Alternatifler arasından bir seçim yapmanın zorluğu ve en iyi alternatifin kişiye göre değiştiği düşünüldüğünde Arı'ya göre (1999) karar alma lider açısından çatışan çıkarlarla bürokratik baskılar arasında bir denge kurma girişimi olarak görülebilir (s. 119). Dış politikada karar alma çalışmaları, alınan dış politika kararlarının hangi süreçler sonucunda ele alındığına dair modeller ortaya koymaya çalışmaktadır. Literatürde modelleştirme girişimlerinin daha çok karar almanın rasyonelliği tezi üzerine oturduğunu, bunun dışında karar alma sürecini karar alıcıya ait birtakım bilişsel özellikler temelinde açıklayan yaklaşımlar da olduğunu ifade etmek gerekir.

Rasyonel karar alma yaklaşımlarının en bilineni olan rasyonel aktör modeline göre karar alıcılar olası hareket tarzlarının nihai fayda ve zararlarını hesaplamakta, en yüksek yarar ve en düşük zarar getireceğini düşündüklerini seçmektedirler. Karar alıcı, önce sorunla ilgili amaçlara açıklık getirmekte, sonra amaçları önemine göre sıralamakta, daha sonra amaçları elde edebileceği alternatifleri mümkün ve muhtemel sonuçları ile oluşturmakta ve en uygun hareket tarzını seçmektedir (Pearson ve Rochester, 1992, s. 207). Rasyonel aktör modeli dışında Graham T. Allison (1969) Küba Füze Krizi'ni açıklamak üzere 'organizasyonel süreç modeli' ile 'bürokratik politik model' adında iki model daha geliştirmiştir. Organizasyonel süreç modeline göre karar alıcı gevşek yapıdaki organizasyonlar kümesinin tepesinde oturmakta olup hükümet çıktıları, merkezi, bilgi sahibi ve değerleri maksimize etme peşindeki karar alıcının rasyonel ve bütüncül hareketleridir. Bu modelde hükümetler yarı feodal kümeler ve benzer gevşek organizasyonlardan oluşur. Her organizasyon geliştirdiği prosedürlerin uygulanması için nihai karar alıcıya empoze etmeye çalışır. Kararlar prosedür ve teamüller dizisi sonucunda ortaya çıktığı için en üst düzeydeki görevlilerin kişisel fikir ve tercihleri pek fazla önem taşımamakta ABD'de olduğu gibi başkanlar gelip gitmekte fakat işler aynen sürmektedir (Allison, 1969, s. 698, Sönmezoğlu, 2000, s. 195).

Allison'un ortaya koyduğu ikinci model olan bürokratik politik model ise hükümet kararlarının, bürokrasinin farklı kademelerinde yaşanan çatışmaları ve pazarlıkları sonucunda oluştuğunu ileri sürer. Modele göre karar alma organı içerisinde değişik güç merkezleri bulunmakta ve pazarlıkları, siyaset oyununda kendi yerlerini korumak ve kendilerine göre avantajlı gözüken özel çıkarları sağlamak için yapmaktadır. Sonuçta karar yüksek düzeyde değil, daha aşağı düzeydeki kişi ve birimler arasındaki uzlaşmalar neticesinde ortaya çıkmaktadır (Köni, 2001, s. 98).

Uluslararası ilişkiler literatüründe dış politikada karar alınırken etkili olan faktörler üç temel başlık altında incelenmektedir (Verba, 1969, Arı, 1999, Sönmezoğlu, 2000). Temelde karar alıcıya ilişkin bireysel faktörler ile dışsal çevre ve içsel çevre faktörleri, alınan dış politika kararını etkilemektedir. Kişilik, deneyim, rol, liderlik ve siyasal kültür bireysel faktörleri oluştururken, devletler arası sistemin örgütlenişi dışsal çevre unsurlarını, devletin ve hükümetin yapısı, yasama, bürokrasi, kamuoyu gibi unsurlar da içsel çevre faktörlerini meydana getirir. Karar alıcının liderlik özellikleri dış politika kararının şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Arı'ya göre (1999) kişinin deneyimi ile liderlik özellikleri arasında çok sıkı bir ilişki bulunmakta olup, bazı liderler ABD Başkanı Eisenhower örneğinde olduğu gibi geçmiş deneyimlerinden önemli ölçüde faydalanıp, astlarının görüşlerini de dikkate alarak geniş bir konsensüs neticesinde kararlarını oluşturmaktadır. Bunun yanında bazı liderler de eski ABD Başkanı Franklin Roosevelt gibi üst düzey bürokratlarını rekabete sokup, kazanan tarafın kararını nihai karar alıcının kendisi olduğu bilinciyle oluşturmaktadır (ss. 124-125).

Eski ABD dışişleri bakanlarından Henry Kissinger sergiledikleri liderlik özelliklerini göz önünde bulundurarak üç tip liderden söz etmektedir. Bunlardan ilki olan bürokratik, pragmatik lider ABD'de ve birtakım Avrupa ülkelerinde görülmektedir. Problem çözmeleri, sorunlara pragmatik yaklaşımları, yeteri kadar enerji ve istek olduğunda tüm sorunların çözüme kavuşacağına inanmaları ve varsayımlardan çok gerçek olgulardan hareket etmeleri, bu tarz liderlerin temel özellikleri arasındadır. Mantıklı, ön yargısız ve sorunları çözmeye odaklanmaları diğer özellikleri olarak sayılabilir. Kissinger'ın ortaya attığı diğer bir lider tipi olan ideolojik liderler ise komünist veya sosyalist ülkelerde görülür. İdeoloji liderin davranışlarını belirleyen en önemli unsur olup, kapitalizmin yarattığı sınıf çelişkesini dünyadaki çatışmaların temel gerekçesi görmeleri en önemli özellikleridir. Son olarak karizmatik, devrimci lider tipinden bahseden Kissinger bu tip liderlerin daha çok üçüncü dünya ülkelerinde görüldüğünü, ülkesinin tam bağımsızlığını sağlamanın en önemli amaçları olduğunu, sorunlara devrimci tarzda yaklaştıklarını ifade eder. Küba eski lideri Castro ile Endonezya eski lideri Sukarno'yu bu tip liderlere örnek gösterir (Arı, 1999, ss. 125-126).

Margaret Hermann vd. (2001) çalışmalarında liderlik özelliklerinin dış politika kararlarını nasıl etkilediğini günümüzden örneklerle açıklamaktadırlar. Buna göre baskın, amaç odaklı ve pragmatist lider tipleri arasında bir ayırım yapmak mümkündür. Bir ülkede hükümetin dış politika mekanizması hiyerarşik biçimde organize edilmişse ve bu hiyerarşinin başında aldığı karardan dolayı hesap verebilir birisi bulunuyorsa bu sistemde karar birimi baskın lider olmaktadır. Suudi Arabistan Kralı Fahd ve Ürdün Kralı Abdullah monarşik bir yönetimin baskın liderleridir. Tek bireyin bir toplumu başkaları üzerinden güç devşirerek kontrol altında tuttuğu durumlarda karar biriminin tek baskın lider olduğunu, Küba eski lideri Castro, Irak eski lideri Saddam Hüseyin ile Kuzey Kore eski lideri İl Sung bu duruma örnek gösterilebilir (ss. 84-85). Hermann

vd.'ne göre amaç odaklı liderleri haçlı zihniyetli ya da ideolojik liderler olarak da görmek mümkündür. Bunlar inançları, tutumları, motivasyonları ve tutkuları tarafından inşa edilmiş bakış açıları aracılığıyla çevrelerini yorumlayan lider tipleridir. Son olarak pragmatist liderler için oportünist ya da mevcut duruma cevap arayan liderlerdir. İlişki odaklı olduklarından hayatı pek çok rolün sergilendiği bir tiyatro oyunu olarak görürler. Bir karar vermeden önce, başkalarının bir sorunla ilgili olarak nerede durduğunu tespit edip çeşitli grup ve kurumların nasıl hareket edebileceğini tahmin etmeye çalışırlar (s. 87).

Young (1991), Parker ve Karlsson (2014)'un yaptığı liderlik sınıflamalarından çıkan sonuca göre dört tür lider tipinden bahsetmek mümkündür (Aggestam & Hyde-Price, 2020, s. 13): yapısal, girişimsel, düşünsel ve yönetsel. Yapısal liderlik, asimetrik güç kaynakları ve coğrafi konum dâhil olmak üzere maddi niteliklere dayanır ve bu tip liderin etkisi ve otoritesi kurumsal, yasal ve prosedürel bir manzaranın şekillendirdiği ortama bağlı olarak artabilir. Girişimci liderlik, takipçiler arasında karşılıklı yarar sağlayan anlaşmalara aracılık etme becerisine dayanır. Bu ise karşılıklı görüşmelerde her iki tarafın çıkarını amaçlayan noktaları ve pazarlık becerisini işlevsel olarak kullanmayı gerektirir. Bismark Almanyası'nın Avrupa'da oynadığı dürüst komisyoncu benzeri rol tarihsel bir örnek olarak verilebilir. Düşünsel liderlik ise entelektüel rehberlik sağlama becerisi sayesinde bir sorunla ilgili mevcut algıları değiştirip yeni bilgiler yaratarak takipçilerin tercihlerini şekillendirme becerisi gösteren liderlik stildir. Bu lider tipi yeni hedefler belirleyerek takipçilerinin bu hedefler doğrultusunda mobilize eden proaktif bir liderlik özelliği sergiler. Yönetsel liderler ise Aristocu bakış açısıyla 'erdemli lider' tipi olarak takipçileri için davranış örnekleri sergilerler. Bu örnekler girişimsel ve düşünsel liderlik stilleri ile aynı derecede düşünmeyi ve etkileşimi içermeyen tek taraflı bir faaliyet biçimi olsa da yönetsel liderliğin daha proaktif bir liderlik için başlangıç oluşturduğu söylenebilir.

Diő Politikada Liderlik Üzerine Yapılan Örnek Çalışmalar

Diő politik bir olayda liderin sergilemiş olduğu liderlik vasıflarının medyada nasıl ele alındığına dair araştırmalara rastlanılmamıştır. Yapılan çalışmaların daha çok politik liderlerin liderlik stillerini yazılı metinler üzerinden analiz eden siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler alanlarına ilişkin çalışmalar olduğu söylenebilir. Örneğin Ak (2009) hazırladığı tezde 2003 yılında Kuzey Irak'ın Süleymaniye kentinde bir grup Türk askerinin ABD askerlerince başlarına çuval geçirilip gözaltına alınması ile kamuoyuna Süleymaniye Krizi olarak mal olmuş olay sırasında zamanın Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sergilemiş olduğu liderlik özelliklerini araştırmıştır. Çalışmanın en önemli sonuçlarından birisi söz konusu krizde izlediği karar alma süreçlerinde zamanın Başbakanı Erdoğan'ın siyasi engellere meydan okuyan, bilgiye açık ve diősal motivasyona sahip 'karizmatik' liderlik vasıfları sergilemesi olmuştur (s. 175). Şihmantepe (2016)

Türk siyasetinde önemli bir aktör olmuş Süleyman Demirel'in on adet dış politika krizinde sergilemiş olduğu liderliğin operasyonel kodlarını, yaptığı konuşmalara uyguladığı nitel içerik analizi tekniği ile ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada ulaşılan en önemli sonuç Demirel'in başbakanlığı dönemindeki olaylarda daha çok statükoyu korumaya yönelik kararlar alan daha pragmatist bir lider olduğu iken, Cumhurbaşkanlığı'nda açık ve yakın tehditler karşısında fazlasıyla müdahaleci bir liderlik sergilediğidir. Çalışmada Demirel'in siyasi yaşamı boyunca karşılaştığı önemli dış politika sorunları karşısında akılcı, pragmatist, barıştan yana, dengeleri ve ittifakları gözeten gibi birtakım süreklilik arz eden liderlik vasıfları gösterdiğinin de altı çizilmiştir (s. 185). Bir başka çalışmada Göksu (2019) R. Tayyip Erdoğan örneğinden hareketle Türkiye'de siyasal lider tipolojilerinin ne kadar geçerli olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda Göksu, literatürdeki lider tipolojilerinin Türkiye'de karşılığının bulunmadığını, şartların olgunlaştırdığı farklı lider tiplerinden bahsetmenin daha doğru olacağını ifade etmiştir (s. 1058).

Aksu (2018) çalışmasında Atatürk döneminden Tayyip Erdoğan dönemine kadar olan süreçte nihai karar alıcı pozisyonundaki liderlerin karşılaştığı otuz altı dış politika sorununda liderlik rollerinin dış politika kararlarına nasıl yansındığını analiz etmiştir. Çalışma sonucunda Türk dış politikasında Atatürk ve İnönü dönemleri hariç tutulduğunda Başbakanlıktan Cumhurbaşkanlığına yükselen siyasi karar alıcıların anayasal sorumsuzluğun etkisiyle dış politika krizlerinde iki başlılığa yol açtığı, Özal, Demirel ve Erdoğan gibi liderlerin kriz durumlarında baskın lider özelliği sergilediğinin altı çizilmiştir (s. 86). Çuhadar vd. (2021) Türkiye'de siyasette önemli yeri olan altı devlet adamının (S. Demirel, B. Ecevit, N. Erbakan, A. Gül, T. Özal ve R. T. Erdoğan) önemli dış politika krizlerinde sergilemiş oldukları liderlik vasıflarının karşılaştırmasını yapmışlardır. Araştırmacılar çalışma sonunda sayılan devlet adamlarını liderlik özellikleri açısından aynı kategoride değerlendirmenin mümkün olamayacağını, aralarında keskin küçük farklılıklar olduğunu, bazı liderlerin birbirlerine çok benzemesine rağmen uygulama ve kişilik özelliklerinin ve stillerinin çok farklı olduğunu, bu farklılıkların da özellikle dış politikada karar alma sürecinde gözlemlenebilir olduğunu ortaya koymuşlardır (s. 1).

Hermann, ve Preston (1994) ABD'de Başkan ve danışmanların dış politikada bir örnek olay üzerinden Başkanlık stillerini nasıl inşa ettiklerini araştırmışlardır. Çalışma sonunda araştırmacılar Başkanın çalışma alışkanlıkları, enformasyonu nasıl elde etmeyi sevdiği, etrafında kimlerin olmasını tercih ettiği ve düşüncelerini nasıl şekillendirdiğinin Beyaz Saray'ın organizasyonunu belirlediğini vurgulamıştır (s. 94). Hussain ve Shakoor (2017) Rusya Lideri Putin'in 2012-2016 yılları arasında yapmış olduğu 25 konuşma metnini inceleyerek Putin'in Rusya'nın dış politikasını belirlerken kullandığı liderlik stillerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışma sonunda yazarlar Putin'in Rusya'yı milliyetçi bir çizgiye kaydırıldığını, pragmatik gerçekçi bakış açısıyla örtüşmeyen (Kırım'ın ilhaki gibi) belirli politik aksiyonlar içerisine girdi-

ğini, buna karŐın sergilemiş olduğu liderlik stili ile Rusya'yı yeniden bđyđk bir ũlke hâline getirme iddiasına yardımcı olduğunu ifade etmiŐlerdir (s. 22). Aggestam ve Hyde-Price (2020) Ukrayna krizinde Avrupa Birliği içerisinde Almanya'nın oynamıŐ olduğu liderliği araŐtırdıkları çalışmalarında Birliğe ũye 28 devletin çeşitli ũst dđzey yetkilileri ile gđrũŐme yđntemiyle veri toplamıŐlardır. Araştırmacılar alıŐma sonunda Almanya'nın diplomatik mũzakereler, siyasi, askerđ kriz yđnetimi ve AB yaptırım politikası konularında liderlik etmeyi ũđrendiđini, Alman liderliğinin bu krizde ne kadar esnek, pragmatik ve yenilikçi liderlik stilleri sergilediğini bulgulamıŐlardır (s. 19). Keller, Yang ve James (2021) ABD'de dış politika krizlerinde başkanın liderliği ve çıktılarını inceledikleri çalışmalarında ABD'de dış politikada karar verme sũrelerinin liderin davranıŐları, danıŐman yapısı ve politika ũretilecek içeriğin nasıl bir yapıda olduğu ile yakından ilgili olduğu sonucuna ulaŐmıŐlardır. Yazarlar atıŐma çalışmaları ile dış politika analizi alanlarında yapılan çalıŐmalarda yapısal deđiŐkenlerin yanı sıra karar verme deđiŐkenlerinin de incelenmesinin, çalışmanın kalitesini arttıracakđ gđrũŐndedirler (s. 1).

Yđntem

Çalışma Rusya'nın Ukrayna'nın bir kısım topraklarını işgal etmeye baŐlamasıyla birlikte ortaya çıkan Rusya - Ukrayna savaşının en ũnemli karar alıcıları olan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin savaş koŐullarında ortaya koydukları liderliğin Tũrk yazılı basınında nasıl ele alınıp, inşa edildiğini açıklamak amacındadır. Çalışma evrenini Tũrkiye'de yayın yapan bũtũn ulusal gazeteler oluşturmaktadır. Çalışmanın sınırları ve ulusal basının tũmũne basılı olarak ulaŐmanın mũmkũn olmaması gibi nedenlerden ũtũrũ, Cumhurbaşkanlığı Millet Kũtũphanesi'nde dijital olarak arŐivlenen ulusal medyanın tiraj ve yayın geçmiŐi açısından ũnemli gazeteleri olarak nitelendirilebilecek Hũrriyet, Milliyet ve Sabah gazeteleri çalışma ũrneklemine dâhil edilmiştir. Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açtığı tarih 24 Şubat 2022'dir. Savaşın resmđ olarak baŐlamasından ũnceki bir hafta ve baŐladıktan sonraki bir hafta (23 Şubat ile 2 Mart 2022 tarihleri arası) arasında gazete haber ve kŕŐe yazılarında inceleme gerçekleŐtirilmiŐtir.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu Ukrayna - Rusya savaşında savaşan tarafların siyasi liderlerinin liderlik kategorileri kapsamında ulusal yazılı basında nasıl sunulup haberleŐtirildiđidir. Buna bağlı olarak çalışmada Şu alt araştırma soruları da cevaplanmaya çalışılmıştır:

1. Ulusal yazılı basında Rusya lideri Vladimir Putin'in liderlik vasıfları nasıl sunulup haberleŐtirilmektedir?

2. Ulusal yazılı basında Ukrayna lideri Volodimir Zelenski'nin liderlik vasıfları nasıl sunulup haberleŐtirilmektedir?

Çalışmada kullanılan nitel içerik analizi yöntemini; “Bir problemin çözümüne ilişkin gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan, daha önceden bilinen veya fark edilmemiş problemlerin algılanmasına, probleme ilişkin doğal olguların gerçekçi bir şekilde ele alınmasına yönelik öznel - yorumlayıcı bir süreç” olarak tanımlamak mümkündür (Seala 1999’dan aktaran, Baltacı, 2019, ss. 369-370). Nitel veri analizinde araştırmacı çalışacağı alandan toplamış olduğu veriler üzerinde saklı duran bilgiyi keşfetme ve ortaya çıkarma çabası içerisinde bulunur (Özdemir, 2010, s. 328). Amaçlı örnekleme yöntemine uygun olarak seçilen gazetelerde ilgili haberlerin (585 adet) ve köşe yazılarının (112 adet) tümü hem araştırmacı hem de kullanılan yöntem hâkim bir iletişim araştırmacısı tarafından okunmuştur. İlk okuma sonunda Hermann vd. (2001)’nin ortaya koyduğu liderlik stillerinden yararlanılarak okumayı gerçekleştiren araştırmacılarca üzerinde uzlaşılan şu liderlik kategorileri oluşturulmuştur: ‘Karizmatik barış yanlısı’, ‘Karizmatik savaş yanlısı’, ‘Devrimci ideolojik’, ‘Şahin otoriter savaş yanlısı’, ‘Yasal meşru demokrat’, ‘Geleceksel baskın’, ‘Pragmatik amaç odaklı’, ‘İdealist’. Bu liderlik kategorileri kapsamında her iki kodlayıcı ilgili haber ve köşe yazılarını tekrar okumuş, ilgili kategorilere örnek olabilecek, üzerinde uzlaşılan değerlendirme cümleleri ile bulgular kısmında yer alan tablolar oluşturularak, analiz edilmiştir.

Bulgular

Tablo1’de Hürriyet Gazetesi’nin 23 Şubat - 2 Mart 2022 tarihleri arasında Rusya - Ukrayna savaşını ele alan haber (251 adet) ve köşe yazılarında (32 adet) her iki liderin liderlik biçimlerinin nasıl temsil edildiği örnekleri ile gösterilmiştir. Ele alınan gazeteler arasında savaşa, savaşan tarafların liderlerine en yoğun ilgiyi Hürriyet Gazetesi’nin gösterdiği söylenebilir. Bilhassa Putin daha çok haber ve yazı konusu yapılmıştır. Putin’in haber ve köşe yazılarında daha fazla ‘karizmatik savaş yanlısı’ ile ‘şahin, otoriter, savaş yanlısı’ olarak tasvir edildiğini örnekleri ile de kanıtlamak mümkündür. Gazetenin haber ve köşe yazılarında Putin savaş yanlısı, karizmatik, gizemli, otoriter bir lider imajı ile temsil edilmiştir. ‘Putin’in tankları’, ‘karışanı yakarım’, ‘nükleer Putin’ gibi tanımlamalar Putin’i savaş isteyen taraf olarak resmederken, ‘Buz adam Putin’, ‘siyah kuşak sahibi’, ‘soğukkanlı bir profil Vladimir Putin’, ‘satranç ustası’, ‘gözünü karartmaz’, ‘Merkel’i köpekle korkutmuştu’ gibi tanımlamalar da Putin’i gizemli, otoriter, kurnaz, sertlik yanlısı bir lider olarak tasvir etmiştir. Popüler bir kitle gazetesi olarak Hürriyet Gazetesi’nde her iki lidere ilişkin yapılan haberlerde magazinsel dil dikkat çekmiştir. Örneğin 2 Mart tarihli bir haberde Putin’in sağlık sorunları yaşadığı, kendisine siyah bir kurt kurban ettirdiği, şaman ayini düzenlettirdiği gibi ifadeler çok ciddi sonuçlar doğuran savaş olayının kitle gazetelerince nasıl magazinleştirilebildiğinin bir göstergesidir. Putin’in çizdiği otoriter, şahin lider imajına güzel bir örneği de 27 Şubat tarihinde 9. sayfadan verilen haber desteklemektedir. ‘Merkel’i köpekle korkutmuştu’ başlıklı haberde söz konusu olay

anına ilişkin verilen fotoğraf, haber başlığını güçlendirirken, Alman Başbakanı Merkel'in köpek korkusunun altı çizilmiş, Putin'in muhatabının bu korkusunu bilmesine rağmen konuğu olan Merkel'i görüşme salonunda bulundurduğu köpeği ile korkutduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Haberin görüneni bu anlamı dışında Putin'in kişiliğinde Rusya'nın Batı'yı tehdit ettiği yan anlamıyla Putin'in şahin ve otoriter lider imajı çizdiği vurgulanmıştır.

Hürriyet Gazetesi'nde Zelenski'nin liderlik imajının yaşının gençliği, siyaset öncesi televizyon yıldızı olması ve savaş sırasında gösterdiği cesaret etrafında ele alındığı görölmüştür. Zelenski'nin liderlik kategorileri açısından bakıldığında daha çok 'karizmatik barış yanlısı', 'yasal, meşru, demokrat' ve daha az da olsa 'idealist' liderlik biçimleri ile tasvir edildiği söylenebilir. Tablo 1'deki örneklere bakıldığında 'Putin'in hedefindeki başkan', 'Komediden başkomutanlığa kimdir bu Zelenski', 'Bir halk kahramanı mı doğuyor', 'Zelenski'nin yükseliş', 'Güçlü lider profili çizen Zelenski', Tüm dünyada büyük sempati topladı', 'Bir kahraman doğdu', 'Batı'ya delikanlılık dersi veriyor', 'Eski komedyen olan Ukrayna Başkanı, bu direnişle Ukrayna halkının gözünde adeta kahramanlaşıyor' gibi ifadelerin Zelenski'nin karizmatik ve ülkesini savunan lider söylemini pekiştirdiği görölmüştür. Bu açıdan Zelenski savaşı çıkartan değil, barış taraftarı ve savaşın başlaması ile ulusuna cesurca liderlik yapmakta olan bir lider olarak tasvir edilmiştir. Söz konusu haber ve köşe yazılarında Zelenski'nin yaşamı, televizyon dünyasından siyasete nasıl geçtiği derinlemesine analiz edilmiş, siyaset öncesi bir televizyon yıldızı oluşu karizmatik, barış yanlısı lider imajını güçlendirmek adına özellikle vurgulanmıştır.

Zelenski'nin seçiminde halk tabanında yarattığı sempati gibi tepki oyları da etkili olmuştu. 'Yüzde 73,2 oy aldı', 'Sandıkta ezdi geçti' 'Yüzde 73 ile Ukrayna Cumhurbaşkanı seçildi', '2015'te bir dizide rol icabı oturduğu Cumhurbaşkanlığı koltuğuna, 4 yıl sonra seçimle oturdu', 'Zelenski'ye halk desteği yüzde 90' gibi ifadeler ise Zelenski'nin gazetesinin haber ve köşe yazılarında 'yasal, meşru ve demokrat' bir lider olduğu vurgusunu güçlendirmek için kullanılmıştır. Özetle Hürriyet Gazetesi'nin haber ve köşe yazılarında Putin'in otoriter, savaş yanlısı, gizemli ve karizmatik bir lider profili olarak ortaya konulduğu, Zelenski'nin ise televizyon dünyasından siyasete geçiş yapmış bir yıldız olarak karizmatik, barış yanlısı, idealist ve meşru/yasal lider olarak temsil edildiğini ifade etmek mümkündür. Gazetesinin popüler bir kitle gazetesi olarak savaşı ve savaşan tarafların liderlerini zaman zaman magazinsel bir üslup içerisinde tasvir ettiğini de ifade etmek gerekir.

Tablo 1: Hürriyet Gazetesi'nde Yayınlanan Yazı Türlerinde Putin ve Zelenski'nin Liderliklerinin Yansıtılış Biçimleri

Tarih	Liderlik biçimleri							
Lider Örnek ifadeler	Karizmatik-barış yanlısı (a)	Karizmatik savaş yanlısı (b)	Devrimci ideolojik (c)	Şahin otoriter savaş yanlısı (d)	Yasal meşru demokrat (e)	Geleneksel Baskın (f)	Pragmatik amaç odaklı (g)	İdealist (h)
23 Şubat		P		P		P		P
Putin	'Putin'in tankları nerede duracak' (d) (haber yazısı, s.1) Putin: 'Geçmişte 18. yy'da Karadeniz kıyıları Türkiye ve Osmanlı'yla mücadele alanı olarak kullanılmıştı. Şimdi bu ismi yok etmek istiyorlar. Ünlü komutanları çalışmalarını yok etmek istiyorlar. Karadeniz'e erişimimizi yok etmek istiyorlar' (c, f) (haber yazısı, s.10) İlber Ortaylı Putin'e ithafen şöyle söylüyor: 'Kendini Çarlara benzetiyor olabilir (f) (haber yazısı, s.10)							
Zelenski	-							
24 Şubat		P		P		P		
Putin	'Dünya buz adam Putin'e kilitli' (b) 'Siyah kuşak sahibi...' (b) 'Kritik kararları yüzme havuzunda alan soğukkanlı bir profil Valdimir Putin...' (d) 'Cep telefonu kullanmayan... (f) 'Masasında bir ekran ya da bilgisayar bulunmuyor' (f) (haber yazısı, s.1)							
Zelenski	-							
25 Şubat	Z	P		P	Z		P	
Putin	'Dışarıdan müdahale etmeyi düşünenlere sesleniyorum. Eğer karışsanız, bunun geçmişte görmediğiniz sonuçlarıyla yüzleşirsiniz' (d) (haber yazısı, s.1, s.13), Putin'e ithafen atılan başlık 'Karışanı yakarım' (b) (haber yazısı s.13) 'Dünya ekonomisine zarar vermeyeceğiz. Çünkü biz de sistemin bir parçasıyız' (g) (haber yazısı, s13)							
Zelenski	'Reyting kralıydı' (a) 'Putin'in hedefindeki başkan' (a) 'Halkın hizmetkârı Partisi'nin adayı' (e) 'Zelenski'nin seçiminde halk tabanında yarattığı sempati gibi tepki oyları da etkili olmuştu. Yüzde 73.2 oy aldı' (e) (haber yazısı, s.9)							
26 Şubat	Z				Z			Z
Putin	-							
Zelenski	'Komediden başkomutanlığa kimdir bu Zelenski' (a) 'Sandıkta ezdi geçti' (e) 'Yüzde 73 ile Ukrayna Cumhurbaşkanı seçildi' (e) '2015'te bir dizide rol icabı oturduğu C.başkanlığı koltuğuna, 4 yıl sonra seçimle oturdu' (e, h) (Haber yazısı, s.9)							
27 Şubat	Z	P	P	P			P	
Putin	'Satranç ustası' (b)'Soğuktan gelen casus' (c) 'Gözünü karartmaz' (b)'Reel politiki asla göz ardı etmez' (g)'Kafasında kırk tilki dolaşır' (g) 'Tamahkâr, hesapsız, öz güven patlaması yaşıyor' (b) (A.Hakan, Köşe yazısı, s.4)'Merkel'i köpeklerle korkutmuştu' (d) (Haber yazısı, s.9)							

Zelenski	'Bir halk kahramanı mı doğuyor?' (a) 'Zelenski kaçmadım direniyorum mesajı veriyor' (a) 'Eski komedyen olan Ukrayna Başkanı, bu direnişiyile Ukrayna halkının gözünde adeta kahramanlaşıyor' (a) (haber yazısı, s.11)							
28 Şubat	Z	P						Z
Putin	'Unvanları askıya alındı. Putin'e jodo darbesi' (b) 'Ruslar Ukrayna'yı işgal ediyor (b). 'Uluslararası Judo Federasyonu (IJF) Rusya Lideri Vladimir Putin'in onursal başkanlık ve IJF Büyükelçisi unvanlarını askıya aldı' (b)							
Zelenski	'Zelenski'nin yükseliş'i' (a) 'Dört günde büyük iş yaptı' (b) 'Güçlü lider profili çizen Zelenski' (a) 'Ülkemin başındayım direneceğiz dedi' (h) 'Mesajlarıyla ordusunun dağılmasını önledi' (h) (Haber yazısı, s.1) 'Tüm dünyada büyük sempati topladı' (a) 'Bir kahraman doğdu' (a) 'Batı'ya delikanlılık dersi veriyor' (a) (A. Hakan, köşe yazısı, s.4)							
01 Mart	Z			P				
Putin	'Nükleer Putin'i kim durduracak?' (d) (haber yazısı, s.9).							
Zelenski	'Zelenski'ye halk desteği yüzde 90' (e) 'Rus askerlerini silah bırakmaya çağırın 44 yaşındaki lider...' (a) (haber yazısı, s.11).							
02 Mart					Z	P		
Putin	'Rus Profesör Valery Soloyev ...Putin'in gizli bir sağlık sorunu olduğunu... bunun için şaman ayini düzenlendiğini iddia etmişti' (f), '...Rus liderin yakın çevresinden tavsiye istemeyi bıraktığını, yalnızca "uygulanacak görevler ve talepler belirlediğini" ifade etti' (f) (haber yazısı, s.15)							
Zelenski	Zelenski'nin siyasete atılmadan önce bir tv dans yarışmasına katıldığı görüntülerini eşliğinde : 'Sen kiminle dans ediyorsun' (a) 'savaşın başından bu yana gösterdiği liderlikle...' (a) Bir Twitter kullanıcısına ithafen: 'O sadece inanılmaz yetenekli biri değil, aynı zamanda gezegendeki en cesur liderlerden biri' (a) (Haber yazısı, s.22)							
Açıklama: Tabloda Rusya lideri Putin için (P) Ukrayna lideri Zelenski için (Z) sembolleri kullanılmıştır.								

Çalışma kapsamında incelenen ikinci gazete olan Milliyet Gazetesi'nde Putin'in Zelenski'ye göre daha fazla haber ve yazı konusu yapıldığı söylenebilir. Milliyet Gazetesi'nde savaşa ilişkin verilen haberlerin (219 adet) ve köşe yazılarının (36 adet) magazinden uzak, Hürriyet Gazetesi'ne göre daha objektif değerlendirmeler içerdiği görülmüştür. 2 Mart'ta Güneri Cıvaoğlu'nun Zelenski'yi ve sergilediği liderliği olumlayan, hatta öven bir köşe yazısı yayınlanmıştır. Gazetenin ilgili haber ve köşe yazılarında tablo 2'den de görüleceği üzere Putin'in sergilemiş olduğu liderlik, savaş yanlısı, otoriter ve şahin olarak ifadelendirilmiştir. 28 Şubat tarihli bir haberde Putin'in siyah kuşak sahibi bir judocu olması ve sporcu kişiliği ile karizmatik yönüne vurgu yapıldığı kadar, bu türden güç, çeviklik gerektiren bir sporu uluslararası iliş-

kileri yorumlarken de kullandığı yan anlamına vurgu yapılması, Putin'in karizmatik savaş yanlısı liderliğine örnek olarak gösterilebilir. 27 Şubat tarihli bir başka haberde Avrupa'da Putin'i protesto edenlerin Hitler'e öykünerek kullandığı 'Putler' tabirinin gazete haberinde kullanıldığı görülmüştür. Bu haber ele alınan dönem içerisinde Putin'in savaş isteyen bir lider olarak en açık biçimde kategorize edildiği en güçlü ve tek haberdir. Bunun dışında Milliyet Gazetesi'nin Putin'in liderliğine dair değerlendirmelerinin objektif, suçlayıcı bir dil kullanmaktan uzak olduğu söylenebilir. Gazetenin köşe yazarları içerisinde hem Putin hem de Zelenski'nin liderlik vasıflarına dair en önemli yazılar, Güneri Civaoğlu tarafından yazılmıştır. Civaoğlu 2 Mart tarihli yazısında 'Kahramana alkış', 'Zelenski küresel bir kahraman artık', 'Zelenski caddelere, meydanlara çıktı...', 'Zelenski ailesi ile birlikte Kiev'de kalarak küresel liderlerin ve milletlerin kalplerini, saygılarını kazandı', 'Zelenski dürüst ve cesur bir lider, Halkını ateşliyor, dünyanı nabzını elinde tutuyor' gibi ifadelerle Zelenski'nin karizmatik ve barış yanlısı bir lider olarak tüm dünyada kazandığı ünden bahsetmiş, hatta gazetenin tarafsız yayın dilinden biraz uzaklaşarak popülist birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur. Gazetenin, Zelenski'nin seçimle iş başına gelen bir lider olduğuna dair kullandığı ifadeler, Ukrayna liderini 'meşru, yasal ve demokrat' bir lider olarak kategorize ettiğini göstermektedir. 'Güzel Ukrayna'mız için...Zafer Ukrayna'nın..', '...Zelenski halkına zafer sözü verdi' gibi ifadeler de Ukrayna Devlet Başkanının savaş ortamında halkını bir arada tutmaya çalışan ve ülkesini Rus işgalinden korumaya çalışan 'idealist' lider profiline destek amaçlı ifadelerle örnek gösterilebilir. Özetle Milliyet Gazetesi'nin savaşan iki tarafın liderlerinin liderlik vasıflarını tarafsız, magazinden uzak bir üslupla haberleştirdiğini, Zelenski'nin 'karizmatik ve barış yanlısı', 'yasal, meşru, demokrat' lider olarak haber ve köşe yazılarında öne çıktığını, bunun yanında Putin'in de 'şahin, otoriter ve savaş yanlısı' ve 'geleneksel ve baskın' lider olarak bu metinlerde temsil edildiği söylenebilir.

Tablo 2: Milliyet Gazetesi'nde Yayınlanan Yazı Türlerinde Putin ve Zelenski'nin Liderliklerinin Yansıtılış Biçimleri

Tarih	Liderlik biçimleri							
Örnek ifadeler	Karizmatik-barış yanlısı (a)	Karizmatik savaş yanlısı (b)	Devrimci ideolojik (c)	Şahin otoriter savaş yanlısı (d)	Yasal meşru demokrat (e)	Geleneksel Baskın (f)	Pragmatik amaç odaklı (g)	İdealist (h)
23 Şubat				P		P		P
Putin	'Tek adam diktası' (d) 'Büyük Rusya'yı geri getirme hedefi' (f) (h) (G. Civaoğlu, köşe yazısı, s.9)							
Zelenski	-							

24 Şubat				P				
Putin	'Putin ultiatom vererek Batı'dan çok Şey istemiŐti' (d) (G. Civaoglu, koe yazısı, s.11)							
Zelenski	-							
25 Şubat				P				Z
Putin	'Putin "Özel bir askerî harekâta karar verdim" diyerek Ukrayna operasyonunu başlattı" (d) (Haber yazısı, s.1)							
Zelenski	'Sıkıyönetim ilan eden Zelenski halkına zafer sözü verdi' (h) (Haber yazısı, s.1)							
27 Şubat				P				
Putin	'Gösterilere katılan yüzbinlerce kişi, özellikle Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'i eleŐtiren fotoğraf ve pankartlar taşıırken, farklı ölkelerdeki protestocuların Adolf Hitler ile çağrışım yapacak "Putler" kelimesini kullanması dikkat çekti" (d) (haber yazısı, s.11)							
Zelenski	-							
28 Şubat	P							
Putin	'Küçük yaşlarda başladığı judoyla yakından ilgili olduğu bilinen ve sık sık mindere de çıkan Putin, siyah kuşak sahibi. Rus Lider Putin, bu sporun bireyin kişilik özelliklerini geliŐtirdiğini ve kendisine de uluslararası ilişkiler konusunda katkısı olduğunu söylemişti' (a) (Haber yazısı, s.10)							
Zelenski	-							
01 Mart				P	Z			Z
Putin	(Putin'in önceki gün yaptığı nükleer tehdit...' (haber yazısı, s.8) (d)							
Zelenski	'Zelenski Ukrayna halkına seslenerek "Devlet Başkanı seçildiğimde her vatandaşın başkanı olduğumu söyledim. (...)Güzel Ukrayna'mız için...Zafer Ukrayna'nın..." (haber yazısı, s.8) (e,h).							
02 Mart	Z	P				Z		
Putin	'Putin'in en önemli siyasi rakibi olan Aleksey Navalni de bir uçaktayken zehirlendi' (b) 'Fransa'nın başkenti Paris'te bulunan bir müze, Ukrayna'ya yönelik işgal sonrası Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in heykelini seriden kaldırmaya karar verdi. Heykel, gövdesinden ayrılarak kutulara konuldu' (b) (Haber yazısı, s.10)							
Zelenski	'Kahramana alkış' (a) 'Zelenski küresel bir kahraman artık' (a) 'Zelenski caddelere, meydanlara çıktı' (a) 'Zelenski ailesi ile birlikte Kiev'de kalarak küresel liderlerin ve milletlerin kalplerini, saygılarını kazandı' (a) 'Zelenski dürüst ve cesur bir lider, halkını ateşliyor, dünyayı nabzını elinde tutuyor' (a) 'Orta hâlli sıradan bir ailede büyüdü' (f) (G. Civaoglu, koe yazısı, s.13)							
Açıklama: Tabloda Rusya lideri Putin için (P) Ukrayna lideri Zelesnki için (Z) sembolleri kullanılmıştır.								

Örnekleme dâhil edilen Sabah Gazetesi'nde savaşa ilişkin yayınlanan haberlerde (115 adet) liderlerin liderlik vasıflarına ilişkin değerlendirmelerin çok fazla yapılmadığı, köşe yazılarında (36 adet) ise özellikle Putin'in liderlik vasıfları ile ele alındığı görülmüştür. Tablo 3'te de görüleceği üzere Putin savaş yanlısı ve otoriter bir lider olarak tasvir edilirken pragmatik bir kişilik olarak da sunulmuştur. Hilal Kaplan'ın 23 Şubat tarihli yazısı bu değerlendirmelerin örneklerini içermektedir. Kaplan yazısında 'üç adım sonrasını düşünen', 'Rusya İmparatorluğu hülyası gören', 'blöf yapmayan' tanımlamaları ile Putin'in pragmatik ve ideolojik liderlik özelliklerine ilişkin değerlendirmeler yapmıştır. Melih Altınok 27 Şubat tarihli yazısında 'Putin bunları çiğ çiğ yer', '22 yıldır iktidarını korumayı başaran eski kurt' gibi değerlendirmelerle savaşa Batı karşıtlığı üzerinden yaklaşarak Putin'i de liderlik vasıflarıyla karizmatik biçimde sunmuştur. Yazar, Rus Lideri hem karizmatik hem de savaş yanlısı, otoriter bir lider olarak tanımlamıştır. 3 Mart tarihli köşe yazısında Mehmet Barlas ise Putin'i devrimci/ideolojik ve geleneksel bir lider olarak tanımlamıştır. Bu köşe yazısında Putin hem ideolojik davranmakla hem de geleneksel Rus İmparatorluğu hayallerine dalmakla suçlanmıştır. Sabah Gazetesi'nde Zelenski'nin liderlik vasıflarına ilişkin değerlendirmelerin Putin'e kıyasla daha az yapıldığı görülmüştür. Bu değerlendirmelerde Zelenski'nin yasal ve seçilmiş bir lider olarak ülkesi işgal altında iken idealist liderlik sergilediğinin altı çizilmiştir. 'Eli silah tutan her vatandaşımızla birlikte özgürlüğümüzü savunacağız', 'Ukrayna'yı kanımızın son damlasına kadar savunacağız' gibi ifadeler bu idealizme örnek verilebilir. Barlas'ın 2 Mart tarihli Zelenski'yi halk lideri olarak tanımladığı yazısında ve aynı gün 8. sayfada çıkan haberde Ukrayna liderinin "haklarımızı ve özgürlüklerimizi korumak, hayatta kalmak için savaşıyoruz" sözlerinin parlamentoda alkış aldığı altı çizilerek kendisinin yasal, seçilmiş meşru bir lider olduğunun altı çizilmiştir. Özetle Sabah Gazetesi'nin haber ve köşe yazılarında Putin'in Zelenski'ye göre liderlik vasıfları açısından daha fazla değerlendirme konusu yapıldığını, Putin'in 'şahin, otoriter, savaş yanlısı, ideolojik' bir lider olarak, Zelenski'nin ise ülkesini savunan meşru, yasal, demokrat bir lider olarak sunulduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 3: Sabah Gazetesi'nde Yayınlanan Yazı Türlerinde Putin ve Zelenski'nin Liderliklerinin Yansıtılış Biçimleri

Tarih	Liderlik biçimleri							
Örnek ifadeler	Karizmatikbarış yanlısı (a)	Karizmatik savaş yanlısı (b)	Devrimci ideolojik (c)	Şahin otoriter savaş yanlısı (d)	Yasal meşru demokrat (e)	Geleneksel Baskın (f)	Pragmatik amaç odaklı (g)	İdealist (h)
23 Şubat				P		P	P	

Putin	'Rus muharip güçlerinin 100 binden fazlasını sınıra yığan Putin'in blöf yapmadığı sanırım anlaşılmıştır' (d) 'Putin...diyerek Rusya İmparatorluğu hülyası gördüğünü ilan etmiş oldu' (f) 'Esas soru attığı adımın üç adım sonrasını düşünen Putin'in yakın çevre doktrini...' (g) (H. Kaplan, köşe yazısı, s.16).						
Zelenski	-						
25 Şubat			P				Z
Putin	'Putin depremi' (d) 'Rusya Lideri Putin'in sabaha karşı verdiği operasyon emriyle...' (d) 'Rus Lider Vladimir Putin de sabah saatlerinde harekâtın başladığını "Özel bir askerî operasyon düzenlemeye karar verdim" sözleriyle duyurdu' (d) (haber yazısı, s.1)						
Zelenski	'Eli silah tutan her vatandaşımızla birlikte özgürlüğümüzü savunacağız' (h) (haber yazısı, s.15)						
26 Şubat			P			P	
Putin	'...açıklamalarına baktığımızda öz güven patlaması yaşadığı görülüyor' (d) 'Aslında şimdiye kadar biz Putin'i hep soğuk bir hesapçı olarak gördük' (g) '...gözünü öylesine karartmış gibi görünüyor ki, duvara toslayacaktır' (d) (H.Basri Yalçın köşe yazısı, s.15)						
Zelenski	-						
27 Şubat		P		P			Z
Putin	'Rusya Lideri Putin, barış çağrılarına rağmen Ukrayna'yı işgal etmek için savaş başlattı.' (Haber yazısı s.1) 'Putin bunları çiğ çiğ yer' (M.Altunok, köşe yazısı, s.17)'...22 yıldır iktidarını korumayı başaran Putin gibi eski kurdun...' (M.Altunok, köşe yazısı, s.17)						
Zelenski	...'Zelenski, "Ukrayna'yı kanımızın son damlasına kadar savunacağız"...' (haber yazısı, s.12)						
01 Mart			P				
Putin	'Putin'in özel savaş görevi açıklamasının...' (Haber yazısı, s.8) 'Rusya - Ukrayna savaşında nükleer korku da büyüyor' (Haber yazısı, s.8)						
Zelenski	-						
02 Mart	Z	P			Z	P	
Putin	'Putin Rusya'yı tekrar Sovyetler Birliği gibi gösteriyor ve Avrupa'nın geri kalanında korku saçıyor' (M. Barlas, köşe yazısı, s.11).						
Zelenski	"Haklarımızı ve özgürlüklerimizi korumak, hayatta kalmak için savaşıyoruz" diyen Zelenski parlamentoda ayakta alkışlandı. (Haber yazısı, s.8). 'Mesela Zelenski bir halk lideri olarak direnişin başında kaldı' (M. Barlas, köşe yazısı, s.11).						
Açıklama: Tabloda Rusya lideri Putin için (P) Ukrayna lideri Zelesnki için (Z) sembolleri kullanılmıştır.							

Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu çalışma, dış politikada önemli birer aktör olan ülke liderlerinin liderlik stillerinin Türkiye’de ulusal yazılı basında nasıl inşa edildiğini ortaya koyma çabasıdır. Bu doğrultuda uluslararası ilişkiler biliminden alınan liderlik tipolojisine, araştırmacının yapmış olduğu eklemelerle oluşturulan kategoriler içerisinde Rusya - Ukrayna savaşının popüler iki dış politika aktörünün liderlik stillerinin gazete haberlerinde ve köşe yazılarında nasıl inşa edildiği araştırılmıştır.

Araştırma sonucunda Türkiye ulusal yazılı basınının önemli yayın organları olan Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerinin haber ve köşe yazılarında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in Rusya’nın askerî ve ekonomik gücü ve tarihsel misyonu çerçevesinde değerlendirilerek otoriter, savaş yanlısı ve karizmatik bir lider olarak inşa edildiğine dair önemli örnekler saptanmıştır. Rusya uzun yıllardır dünya güç paylaşımında ABD ve Batı Avrupa ülkeleri ile önemli bir aktör olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle soğuk savaş döneminde Sovyetler Birliği dünya siyasetini ABD ile şekillendirmiş, ideolojik ve askerî kaygıları II. Dünya Savaşı’ndan sonra sürekli tırmandırma politikası izlemiştir. Türkiye açısından bakıldığında tarihsel olarak Rusya ile olan komşuluk ilişkilerinin sorunlu noktalarının fazlalığı Türk - Rus ilişkilerinin yanı sıra Türk insanının kafasındaki Rus imajını da şekillendirmektedir. Bu noktadan hareketle Türk basınında haber ve yazı dili günümüz Rus Devletini ve liderini değerlendirirken aynı siyasal, kültürel ve tarihsel imajlardan yararlanmaktadır. Rusya Lideri Putin’e ilişkin kullanılan haber ve yazı dilinde bu yargılar görülmüştür. Putin ‘otoriter’, ‘savaş yanlısı, karizmatik’, ‘hegemonik gücün temsilcisi’ olarak haberleştirilmiş, köşe yazılarına konu edilmiştir. İncelenen gazetelerden Hürriyet’in Putin’i daha fazla olumsuzlayan, gizemli gösteren hatta magazinse bir dil kullandığı, Sabah Gazetesi’nin ise Türkiye’nin mevcut dış politika tercihlerini önceleyen bir söylem içerisinde Putin’in savaş yanlısı ve otoriter bir lider olduğuna dair dikkatli bir dil kullandığı görülmüştür. Milliyet Gazetesi’nin ise ele alınan liderlerin liderlik stilleri üzerine en az vurgu yapan gazete olduğu ifade edilebilir. Putin’e ilişkin haber ve köşe yazılarında ise Putin’in şahin, otoriter ve savaş yanlısı liderlik anlayışı öne çıkarılmıştır.

Ukrayna Lideri Zelenski ise ilgili gazetelerde Putin’e göre daha az haber konusu yapıp, köşe yazılarına daha az taşınmıştır. Hürriyet Gazetesi yaptığı haberlerde ve köşe yazılarında Zelenski’yi magazinleştirip, komedyen geçmiş, Yahudi kökenli olması ya da yaşının gençliği ile ele almıştır. Gazete Zelenski’yi magazinleştirdiği kadar kendi ulusu açısından bir kahraman olarak da lanse etmiş, karizmatik liderlik özelliklerini vurgulamıştır. Sabah Gazetesi ise Zelenski’ye daha ihtiyatlı yaklaşan bir söylem içerisindedir. Gazete Zelenski’yi ‘meşru, yasal ve demokrat’ lider olarak inşa ederken, savaşan ülkesinin başında yer almasını da ‘idealist’ bir liderlik vasfı olarak lanse etmiştir. Milliyet Gazetesi ise subjektif değerlendirmelerden daha uzak bir üslup içerisinde Zelenski’nin, ülkesinin insanı için bir ‘kahraman’ olduğunun altını çizmiş, köşe

yazılarında Zelenski 'karizmatik ve barış yanlıő', 'idealist', 'yasal, meşru ve demokrat' bir lider olarak sunmuştur.

Lider ve liderlik konuları bilimsel açıdan uluslararası ilişkiler, siyaset psikolojisi, sosyoloji vb. farklı bilimsel disiplinlerce ele alınıp incelenmektedir. Bu alanlarda farklı birėok örnek çalışma bulunmasına rağmen bir iletişim araőtırması olarak konuyu ele alan araőtırmaların sayısı çok azdır. Bu noktadan bakıldığında yapılan çalışmanın kendisinden önceki alana ilişkin örneklerden yararlanamaması en büyük eksikliğini oluşturmaktadır. Bu durum birtakım yöntemsel zorlukları da beraberinde getirmiőtir. Őüphesiz aynı konu farklı analiz teknikleri kullanılarak, daha kapsamlı Şekilde araőtırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aggestam L. & Hyde-Price, A. (2020) Learning to lead? Germany and the leadership paradox in EU foreign policy. *German Politics*, 29(1), 8-24.
- Ak, Ö. (2009). Dış politika analizi ve liderlik: Süleymaniye krizi sürecinde R. T. Erdoğan örneği. *Yayınlanamamış Yüksek Lisan Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksu, F. (2018). Türk dış politikası krizlerinde hükümetler, cumhurbaşkanları ve başbakanlar. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*. 15(59), 65-87.
- Allison, G. T. (1969). Conceptual models and Cuban misile crisis. *The American Political Science Review*, 63(3), 689-718.
- Arı, T. (1999). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. 3. baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 5(2), 368-388.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal psikoloji sözlüğü*, Bağlam Yayınları, Birinci Basım, İstanbul
- Cambridge Sözlük, retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce-t%C3%BCrk%C3%A7e/leader>. Er.tar.18.05.2022
- Çuhadar, Ç. E. & Kaarbo, J. & Kesgin, B. & Özkeçeci-Taner, B. (2021). Turkish leaders and their foreign policy decision-making style: A comparative and multi-method perspective. *Turkish Studies*, 22(1), 1-27,
- Eraslan, L. (2004). Liderlik olgusunun tarihsel evrimi, temel kavramlar ve yeni liderlik paradigmasının analizi. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, Retrieved from http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/162/eraslan.htm.
- Göksu, O. (2019). Siyasal liderlikte yeni bir model önerisi: Recep Tayyip Erdoğan örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(3), 1058-1080.
- Hermann, M. G. & Preston, T & Korany, T. & B. Shaw, T. M. (2001). Who leads matters: The effects of powerful individuals. *International Studies Review*, 3 (2), 83-131.
- Hermann, M.G., & Preston, T. (1994) Presidents, advisers, and foreign policy: The effect of leadership style on executive arrangements. *Political Psychology* 15(1), 75-96.
- Hussain N. & Shakoor F. (2017). The role of leadership in foreign policy: A case study of Russia under Vladimir Putin. *IPRI Journal XVII*, (1), 1-25.
- Keller, J. W. & Yang Y. E., & James, P. (2021) Decision-making in U.S. foreign policy crises: Presidential leadership and outcomes. *Political Research Quarterly*, 75(3), 1-14.
- Köni, H. (2001). *Genel sistem kuramı ve uluslararası siyasetteki yeri*. Ankara: ASAM Yayınları.

- Közleme, O. (2013). Liderlik, siyasal otorite tipleri ve karizma. *Toplum Bilimleri*, 7(13), 239-250.
- Mintz, A. (2003). Integrating cognitive and rational theories of foreign policy decision making: A poli-heuristic perspective. In: Mintz, A. (Ed.), *Integrating Cognitive and Rational Theories of Foreign Policy Decision Making*, (ss. 1-11), Palgrave Macmillan,
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Es-kişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özkan, M. (2016). Liderlik hangi sıfatları, nasıl alıyor? Liderlik konulu makalelerin incelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 615-639.
- Özsalmanlı, A. Y. (2005). Türkiye'de kamu yönetiminde liderlik ve lider yöneticilik. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 137-146.
- Pearson, F. S. & Rochester, J. M. (1992). *International relations: The global condition in the late twentieth Century*. Third Edition, Mc Graw Hill Inc., New York.
- San, C. (1971). *Max Weber'de hukukun ve meşru otoritenin sosyolojik analizi*. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, No. 47.
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Uluslararası politika ve dış politika analizi*. Filiz Kitapevi, İstanbul.
- Şihmantepe, A. (2016). Türkiye'de dış politika krizlerinde karar alıcının operasyonel kodları: Süleyman Demirel örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, (1998). *Türkçe sözlük*. Ankara.
- Verba, S. (1969). Assumptions of rationality and non-rationality in models of the international system, in. Rosenau, J. N. (Ed.), *International Politics And Foreign Policy, a Reader in Research and Theory*. (ss. 217- 232), The Free Press, New York.
- Zel, U. (2006). *Kişilik ve liderlik*. Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.

Hakem değerlendirmesi/Peer review:

Dış bağımsız/Externally peer reviewed

Çıkar çatışması/Conflict of interest:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir/The author has no conflict of interest to declare

Finansal destek/Grant support:

Yazar bu makalede finansal destek almadığını beyan etmiştir/The author declared that this article has received no financial support.